

Universitatea Babeș-Bolyai

Facultatea de Istorie și Filosofie

REZUMATUL TEZEI

Rolul femeilor în socialismul românesc –

O analiza cantitativă a tipurilor de imagini din revista

„Femeia” (1948 – 1989)

Conducător:

Prof. Univ. Dr. Rudolf Gräf

Doctorand:

Ute Michailowitsch

Rezumat

Lucrarea de față analizează tipologia femeilor din revista socialistă lunară *Femeia* care a apărut între 1948 și 1989 pe baza metodei de analiză cantitativă a tipurilor de imagini. Se urmărește în principal ce tipuri feminine ilustrează coperta revistei și ce roluri ale femeii reprezintă aceste imagini. Suplimentar se consideră întrebarea privitoare la relaționarea acestor tipuri de femei cu politica Partidului Comunist Român. Se cercetează de asemenea dacă din cauza și în timpul regimului socialist apare o schimbare în imaginea femeii.

Pentru a putea răspunde la întrebările de mai sus s-a realizat un catalog al tipurilor de imagini care însumează 481 de coperti ordonate după criteriile metodei folosite. Pe lângă analiza de conținut catalogul cuprinde și o criterii formale precum perspectiva, orientarea aparatului de fotografiat, etc. Deoarece aceste criterii formale sunt aproape imuabile pe toată durata apariției revistei ele devin irelevante pentru analiza de față. Un ajutor suplimentar pentru decodarea și interpretarea imaginilor de copertă sunt textele însoțitoare, care au de obicei un caracter informativ și prezintă date despre numele, meseria, etc. celei fotografiate, lucru necesar de altfel în cazul anumitor tipuri de femei și roluri, pentru descifrarea de către recipient a conținutului imaginii.

Contextul strategic care trebuie să conducă comunicarea dintre imagine și cititor este determinat în cazul revistei de față în principal de promovarea propagandistică a politicii socialiste și încearcă să direcționeze interpretarea imaginii spre direcții predeterminate.

Pe baza metodei folosite s-a cristalizat următorul rezultat, identificându-se următoarele tipuri (inclusiv procentajul apariției):

- ✓ Femeia în câmpul muncii – 24,53%
- ✓ Portret – 22,25%
- ✓ Femeie cu copil – 8,11%

- ✓ Reclamă – 7,28%
- ✓ Femeia în natură – 5,82%
- ✓ Elena Ceaușescu – 4,99%
- ✓ Femeia activă politic – 3,95%
- ✓ Star-uri – 3,74%
- ✓ Sororitate – 3,74%
- ✓ Femeia în timpul liber – 2,70%
- ✓ Sportiva – 2,49%
- ✓ Familia – 1,46%
- ✓ Sărbători – 1,46%
- ✓ Perechi – 1,25%
- ✓ Femeia în învățământ – 1,04%
- ✓ Femeia soldat sovietic – 0,83%
- ✓ Altele – 3,37%

Suplimentar se ia în considerare și o altă componentă, cea a femeilor din diferite județe.

Cea mai mare grupă, tipul femeii în câmpul muncii se caracterizează în principal prin prezentarea unei femei exercitând o profesie. Femeia se concentrează în principal pe a arăta femeile într-o situație tipică de la locul de muncă din domenii dominate de femei și din domenii unde femeia trebuie să pătrundă sporit. În prim plan stă noul câmp de activitate a femeii, noul ei rol ca muncitoare sau activă în general în câmpul muncii, confirmând astfel propagandistic indicațiile partidului de a introduce femeia ca nouă forță de muncă pe piață și în industrie. Egalitatea juridică a bărbaților și femeilor în privința salarizării, concediului, asigurare și siguranță socială asupra căreia se insistă constant oficial, nu poate fi însă transpusă în practică din cauza apariției unor domenii și meserii dominate exclusiv de femei și a lipsei șanselor de carieră. Chiar dacă prin

rezolvarea problemei muncitorești, a revoluției proletare și a preluării puterii de către forțele muncitorești a fost rezolvată și problema femeii, constatarea aceasta rămâne doar teorie marxist-leninistă, lucru vizibil în principal în tipul femeii în câmpul muncii prezentat.

Tipul portret se referă la reprezentarea neutră a unor femei fără un context imagistic specific și servește în principal la identificarea cititoarei cu „vecina” femeia comună, prezentată. Acest tip apare mai frecvent într-o perioadă de relativă liberalitate, dispărând apoi treptat începând cu mijlocul anilor 70, deoarece o asociere liberă contravine propagandei partidului.

Următorul tip, femeia cu copil, se referă la funcția biologică a femeii ca producătoare a națiunii, precum și la valorizarea pozitivă a nașterii inerentă rolului de mamă și a celui subsecvent de educație a copilului. Politica demografică a PCR-ului se împletește aici cu imaginile (sociale și ortodoxe) tradiționale. Din cauza creșterii procentajului de femei în câmpul muncii și a lipsei de sprijin social, familial și statal, rolul de mamă devine tot mai mult o problemă pentru femei. Statutul absolut egal a femeii cu bărbatul devine în practică un conflict irezolvabil în cazul mamei active în câmpul muncii și duce ad absurdum proclamația partidului că ar exista egalitate absolută. Din cauza strânsei relații existente între tipul femeia cu copil și tipurile familie și perechi, în lucrare acestea sunt analizate direct după acest tip.

Tipul reclamă atinge problema discutată anterior a profesiei și familiei deoarece printre altele se face reclamă și la produse de uz casnic care sunt destinate în principal să ușureze munca femeii în gospodărie. Trebuie menționat aici că incompatibilitatea profesie/copil/familie și gospodărie se regăsește între paginile revistei însă nu sunt prezentate propuneri reale de rezolvare.

Tipul femeia în natură preia rolul femeii ca sursă de hrană în sensul prezentării acesteia la recoltarea diferitelor produse din agricultură. Pe de o parte aici se regăsește linia politică a colectivizării agriculturii, inclusiv a exproprierilor, iar pe de altă parte

regăsim încercarea unei mistificări propagandistice a proastei aprovizionari a populației din cauza gospodăririi statale defectuoase.

Strict metodologic vorbind, următorul tip, cel al Elenei Ceaușescu nu este propriu zis unul, el trebuie totuși avut în vedere (legat și de tipul femeii active politic). Cu excepția Anei Pauker și a Elenei Ceaușescu activitatea politică a femeilor se desfășoară doar la nivelul de bază. Nici aici nu se poate vorbi de egalitate.

Din cauza suprapunerilor conceptuale tipurile Star/sportivă/femeia în timpul liber sunt analizate împreună dar frecvența redusă a apariției lor le face puțin relevante pentru rolul general al femeii.

Tipul sororitate este important pentru apariția și prezentarea Zilei Internaționale a Femeii și subliniază utilizarea politică a acesteia pentru realizarea la nivel național și internațional a unui sentiment de camaraderie între femei.

Singura meserie prezentă în catalog separat de rolul femeii este meseria feminină în sine de educatoare și ne permite o privire asupra separației sexelor în domeniul învățământului.

Orientarea politică a PCR referitor la Uniunea Sovietică și distanțarea de aceasta se regăsește în tipul femeii soldat sovietic și atinge de asemenea tipul femeii din diferitele județe. În această ultimă categorie se face legătura puternicei componente naționaliste de sub Nicolae Ceaușescu cu referiri istorice puternice (chiar dacă falsificate).

În ceea ce privește apariția lor temporală și cronologică în revistă, tipurile feminine analizate nu se schimbă. Chiar dacă unele dintre aceste tipuri, și împreună cu ele rolurile pe care le reprezintă, apar mai frecvent, aceasta nu are de a face cu o schimbare în înțelegerea genurilor și a rolurilor lor, ci cu o schimbare de direcție în politica PCR. Astfel în anumite faze politice unele tipuri apar mai des pentru a pierde apoi din importanță sau a dispărea complet, de exemplu tipul portretului.

Rolurile atribuite femeii se referă în principal la a fi activă în câmpul muncii (rolul muncitoarei) și rolul mamei care sprijină (prin munca proprie) statul și îi asigură perpetuarea (prin copii). De asemenea „femeia nouă” trebuie să fie conștientă de responsabilitatea ei morală în societatea socialistă multilateral dezvoltată, să se angajeze politic sau macar, mai bine de altfel, să se arate interesată. În afara acestui tip al mamei muncitoare toate celelalte tipuri pot fi considerate ca nunațe și roluri secundare ale femeii. În această categorie secundară se află cu siguranță rolurile conceperii petrecerii timpului liber în familie, sărbătorirea zilelor naționale din datorie patriotică și activitatea sportivă.

Se poate spune astfel fără îndoială că deși rolurile transmise propagandistic ale femeilor sunt în strânsă legătură cu etapele politicii de partid, în socialismul românesc nu se poate totuși vorbi de o schimbare generală a imaginii femeii sau de un nou rol a priori a acesteia. Se produce mai degrabă o legătură între „vechiul” rol de mamă cu noul rol de muncitoare. Valorizarea pozitivă a acestei legături nu este doar din partea partidului ci și din lunga tradiție socială de valorizare pozitivă a maternității. Din cauza acestui concept pozitiv de rol a unei „super-femei” care reușește să împace profesia cu familia asupra femeilor ia naștere o presiune. Apare astfel relaționare între impunerea de către partid a rolului femeii și preluarea acestuia de către acestea în încercarea de a corespunde acestui ideal. Se ajunge astfel la o delimitare strictă și o plajă limitată de acțiune a individualității feminine.

Deoarece rolul femeii din societatea socialistă multilateral dezvoltată nu este redefinit radical, aceste roluri atribuite sunt centrale pentru percepția propriei identități și a valorii femeii în societate, care societate este încă determinată de structuri patriarhale.

Cuprins

Introducere	1
1. Analiza cantitativă a tipurilor de imagini – Descrierea metodei și baza teoretică	4
1.1. Abordare iconologică-iconografică	4
1.2. Analiza cantitativă a conținutului de imagini	7
1.3. Caracteristici ale analizei conținutului de imagini	9
1.4. Demers	15
2. Propaganda și cenzura	17
2.1. Măsuri structurale	17
2.2. Strategiile eficienței: emoționalizare, imagini de percepții și repetiție	28
3. Problema emancipării femeilor în socialism – baza teoretică	36
4. Tipuri de imagini și roluri de femei	56
4.1. Tip – portret	60
4.2. Tip – femeia în câmpul muncii	76
4.2.1. Politica economiei socialiste – O privire de ansamblu	78
4.2.2. Activitate economică a femeilor	88
4.3. Typ – Femeia și copilul	109
4.3.1. Politica partidului	113
4.3.2. „Mama națiunii”	123
4.4. Tip – Familie și Tip – Perechi	129
4.4.1. Politica familiei și legea căsătoriei	129

4. 4. 2. Incompatibilitate și zburciune: Familie și profesie	134
4. 5. Tip – Reclama	
141Error! Bookmark not defined.	
4. 6. Tip – Femeia în natură	143
4. 7. Tip – „Star-uri”, Tip – Femeia în timpul liber, Tip – Sportivă	152
4. 8. Tip – Sărbători	154
4. 9. Tip – Femeia soldat sovietic	156
4.10. Tip – Femeia în învățământ	160
4.11. Tip – Sororitate	164
4.11.1. Ziua internațională a femeilor	164
4.12. Tip – Femeia activă politic	171
4.13. Elena Ceaușescu	181
4.13.1. Ana Pauker	185
4.14. Componenta naționalistă: Femeile din județe	191
5. Cronologie tipurilor – Ziarul „Femeia” – 41 de ani	201
6. Rezumat	208
Anexă	214
Surse	228
Bibliografie	228
Surse electronice	239
Lista tabelor, diagramelor și a ilustrațiilor	240
Catalogul tipurilor	243

Cuvinte-cheie

Socialism in Romania – Studiu de gen – analiza cantitativa a tipurilor de imagini –
Ziarul “Femeia”